

Reykjavík 14. febrúar 2023

Umsögn um frumvarp um breytingu á lögum um réttindi sjúklinga

Heilbrigðisráðherra áformar að leggja fram frumvarp til laga um breytingu á lögum um réttindi sjúklinga nr. 74/1997. Markmið frumvarpsins er að skapa lagaramma utan um beitingu þvingunarúrræða á heilbrigðisstofnunum landsins. Frumvarpið hefur verið lagt fram í tvígang á sl. misserum en verið dregið til baka m.a. eftir kröftug mótmæli landssamtakanna Geðhjálpar.

Heilbrigðisráðherra kallaði til samráðs í kjölfar þess að frumvarpið var dregið síðast til baka og landssamtökin Geðhjálp áttu fulltrúa í þeim samráðshópi. Þetta samráð er að mörgu leyti til fyrirmyndar og til eftirbreytni þegar kemur að lagasetningu. Fulltrúi samtakanna kom þar á framfæri sjónarmiðum Geðhjálpar og var tekið tillit til margra af athugasemdum samtakanna. Það er ýmislegt jákvætt í þessu frumvarpi en þetta eru samt sem áður lög sem veita heimild til að beita notendur/sjúklinga á heilbrigðisstofnunum nauðung og þvingun. Landssamtökin Geðhjálpar eru andvíg hverskyns þvingunum og nauðung þegar kemur að meðferð við geðrænum áskorunum. Þvingunarmenning hefur verið við lýði í allt of mörg ár þegar kemur að meðferð einstaklinga með geðrænar áskoranir.

Geðhjálpar ítrekar þá skoðun að byrjað hafi verið á öfugum enda og spurningin, sem hefði átt að liggja til grundvallar, er: Hvernig má koma í veg fyrir nauðung og þvingun? Það verður ekki gert með því að víkka enn frekar lagaheimildir til beitingar valds og nauðungar. Hugmyndafræðin og sú meðferð sem viðhöfð er á geðdeildum landsins er því miður ekki til þess fallin að draga úr beitingu nauðungar. Húsnæði geðheilbrigðisþjónustu er auk þess, eins og margoft hefur verið bent á, úr sér gengið og alls ekki til þess fallið að bæta meðferð og/eða endurhæfingu notenda sem þar dvelja. Fjársveldi geðheilbrigðiskerfisins um langt árabil hefur gert því góða starfsfólki sem þar starfar erfitt fyrir. Undirmönnun, mikil starfsmannavelta og skortur á menntuðu og hæfu starfsfólki er fylgifiskur sveltistefnu í geðheilbrigðismálum. Eins og fram hefur komið er áætlað umfang geðheilbrigðismála af heilbrigðismálum í heild um 25% en fjármagnið sem veitt er til málaflokksins aðeins um 5%.

Eftirlit með heilbrigðisstofnunum, þar sem einstaklingar með geðrænar áskoranir fá meðferð, hefur ekki verið nægjanlega gott eins og mýmörg dæmi því miður sanna. Það kemur ekki fram í þessu frumvarpi hvernig tryggja megi að það breytist til hins betra. Landssamtökin Geðhjálpar skora á heilbrigðisráðherra og þingheim að huga að þessum þætti og að eftirlit með framkvæmd þeirra heimilda til þvingunar og nauðungar, sem gefnar eru með þessu frumvarpi, verði tryggt. Í dag er ekki heimild í lögum til að beita fólki þeim þvingandi aðgerðum sem beitt er á heilbrigðisstofnunum landsins. Þrátt fyrir það er nauðung og þvingunum beitt og eftirlitsaðilar fylgjast með í vanmætti.

Fyrir hönd stjórnar landssamtakanna Geðhjálpar,

Grímur Atlason, framkvæmdastjóri